

Språkarbeid og digital praksis

av Agnete Vaags og Heidi Sandø

Utvikling av språk er noe av det viktigste som skjer i et barns liv. Gjennom språket lærer barn å forstå seg selv og sine omgivelser. Språket bidrar til å forme vår identitet, å oppleve fellesskap med andre mennesker og å føle tilhørighet i samfunnet. Språktilegnelsen er biologisk betinget, og barn er født med en iboende evne til å utvikle og anvende språket. Det er likevel en forutsetning at barn må være i et språklig miljø hvor barnets språklige uttrykk tolkes og forsterkes for at de skal tilegne seg en god språkutvikling (Espenakk, 2007). Digital teknologi kan være en ressurs for barns språkutvikling, noe som tilsier at teknologien bør betraktes som et positivt supplement i barnehagens arbeid med språk (Letnes, 2016). Barn kan utvikle et rikt begrepsapparat gjennom sin utforskning og lek med digital teknologi i barnehagen. Denne teksten vil gi noen få eksempler på hvordan språkarbeid *kan* foregå i en digital praksis, men det finnes mange flere muligheter for hvordan det kan gjøres.

Mange barnehager tar i bruk apper og spill, programmer og digitale bøker når de jobber med språk i sin digitale praksis. Det kommer stadig nytt digitalt materiale som er rettet mot barnehager. Det finnes åpne apper som kan bidra til undring og utforskning, hvor innholdet ikke er bestemt på forhånd, og hvor barna får medvirke til det som skal skje. Her kan de få mulighet til å planlegge, konstruere og skape fortellinger, historier, ulike uttrykk m.m. De får være aktive deltakende produsenter. Det er også utarbeidet apper som åpner for flere språk, noe som kan være en styrke i arbeidet med flerspråklige barns språkutvikling ved god

pedagogisk bruk. Det finnes også et utvalg apper som kan bidra til å styrke og støtte språkutviklingen til barn som har en språkforsinkelse, språkvanske, manglende ordforråd eller som strever med språk på andre måter. Her er det viktig at personalet vurderer **hva** som tilbys, **hvordan** det er tenkt til å brukes, og ikke minst **hvorfor** det er riktig å ta det i bruk i barnehagen. Pedagogiske og etiske refleksjoner og begrunnelser bør ligge til grunn for valg og innkjøp av digitalt materiale som gjøres i barnehagen.

Ord og begreper

Å arbeide med ord og begreper er særdeles viktig i språkarbeidet, og noe som barnehager ofte jobber bevisst og systematisk med. I fagfilmen hører vi at pedagogene benytter det tekniske språket som er knyttet til den digitale praksisen. De bruker ord som *bluetooth*, *wifi*, *algoritmer* og *programmering* sammen med barna - samtidig som de anvender den aktuelle teknologien. Barn lærer navn på ulike ting og hvilke funksjoner verktøyene har når de får bruke dem i meningsfulle situasjoner. Da lærer de ord og begreper og fyller de med innhold. Slik er det også når barn møter teknologiske ord og begreper i barnehagen. Når personalet bevisst bruker korrekt fagspråk som datamaskin, skjerm, tastatur, nettbrett og animasjonsfilm, skapes det et felles språk hos barna og personalet, slik at alle vet hva det snakkes om (Bølgan, 2018). På denne måten kan personalet bidra til at barna får «(...) varierte og positive erfaringer med å bruke språk som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser» (Kunnskapsdepartementet, 2017). Barn lærer raskt fagterminologien i koding og programmering hvis ordene brukes på en naturlig måte. Det er likevel hensiktsmessig å gjenta nye ord flere ganger slik at barna blir godt kjent med dem, og å bruke ordene i flere sammenhenger slik at barnas begrepsforståelse utvides (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Å utvikle et godt fagspråk innenfor det teknologiske området er nyttig for barna både her og nå i barnehagen, men det er også greit å ha gjort seg noen erfaringer med det før de skal begynne på skolen. Eide & Winger (2006) peker på hvor viktig det er at det pedagogiske arbeidet i barnehagen gjøres med bevissthet og med balanse mellom et «her og nå»-perspektiv og et fremtidsrettet perspektiv (Eide & Winger, 2006). Det kan sies at selve grunnmuren for senere lesing og skriving bygges i barnehagen, og at den må være sterk og solid. Denne grunnmuren skal være med på å ruste barna slik at de får en sterk språklig basis som danner grunnlaget for livslang læring (Gjems 2016, s. 22). Det å ha et rikt språkmiljø med tilgang på digitale verktøy og ansatte som støtter barnas lek og utforskning av disse verktøyene, er positivt for barnas språklige utvikling og deres digitale kompetanse. Gode relasjoner, samtaler om tema som engasjerer barna og pedagoger som er bevisste på å bruke et rikt og variert ordforråd, er viktig for barns språklæring (Gjems, 2016, s. 193).

Samtaler og digital praksis

Samtaler er en grunnleggende aktivitet for språktilegnelse og læring. Spontane, uformelle samtaler finner sted hvor som helst og når som helst, og slike samtaler er en omfattende og viktig læringsarena. Ved å være aktive deltakere i samtaler, tilegner barna seg en bred språklig kompetanse. De er avsendere av budskap, de lytter og observerer, og de mottar og tolker budskap. I tillegg lærer de å ta tur og gi signaler om at det er andre sin tur, og de blir i stand til å følge opp andres innspill. (Utdanningsdirektoratet, 2017). Personalet i barnehagen må også støtte barn i å samtale med hverandre, slik at de kan involvere seg i andres innspill og bygge videre på hverandres ideer og forslag (Gjems, 2016, s. 129).

Slike samtalesituasjoner oppstår ofte når barna utforsker teknologi sammen. Barn lærer av hverandre når de holder på med f.eks. koding og programmering. De forklarer, veileder, hjelper og støtter hverandre, og de løser problemer og utfordringer sammen. Det er sosialt, de koser seg og har det gøy sammen, slik vi ser i filmen. Det er samarbeid, glede og kommunikasjon. Når de planlegger, diskuterer og blir enige om hva for eksempel BeeBot eller Sphero-ballen skal gjøre, bruker de språket aktivt i samspill med både barn og voksne. Gjennom slik språklig utveksling av ideer, og ved å formulere tankerekker, meninger og ønsker, får barna større medvirkning i sine egne læringsprosesser. De får også erfaringer med å delta i demokratiske prosesser når de utforsker teknologien på denne måten. Barna får viktige erfaringer og ferdigheter gjennom å formulere seg språklig og uttrykke egne meninger og tanker (Gjems, 2016). Her skjer det verdifull språklæring, i tillegg til at barna utvikler sine sosiale ferdigheter.

For at robotene skal kunne bevege seg i rommet eller i en bane som barna har konstruert, må barna bruke kommandoer. De bruker gjerne ord som *rett fram*, *bakover*, *til høyre*, *til venstre* og *stopp* for å styre roboten dit de vil ha den. Dette er nokså avansert språkbruk, og ofte må de prøve og feile flere ganger for å oppnå det resultatet de ønsker. Bruk av slike verktøy kan være et godt supplement i barnehagens systematiske språkarbeid, der de ansatte bør være tett på slik at de kan støtte barnas utforskning, undring og lek med verktøyene i sine skapende prosesser. I det pedagogiske arbeidet med barn, vet man jo ikke alltid på forhånd hva som engasjerer eller interesserer dem her og nå. Derfor er det nødvendig at dette arbeidet preges av improvisasjon og en lyttende holdning der de ansatte har evne til å respondere, gripe og videreutvikle mulighetene som oppstår her og nå i samspillet med barna. Dette kan omtales som kvalifisert improvisasjon, der ansatte møter barns innspill og videreutvikler dette sammen

med dem (Eik, 2016, s. 113). Denne tilnærmingen er også viktig i arbeidet med digitale verktøy i barnehagen. Når barna er med på å utforme innholdet i aktiviteter, slik de blant annet gjør i programmering, tilegner de seg mange erfaringer og ferdigheter. Erfaringene barna får gjennom å produsere, kan senere gjøre dem i stand til å bli utviklere av ny teknologi. Kanskje kan de bidra til å løse fremtidens utfordringer også? (Bølgan, 2018).

Gjennom bruk av digitalt mikroskop, undersøkelseskamera, GoPro m.m. finnes det også gode muligheter for å utforske det muntlige språket og utvide barnas ordforråd gjennom gode samtaler underveis. Lek med og utforskning av ulike digitale verktøy i uterommet i barnehagen eller ute i naturen bør ses på som en del av barnehagens språkmiljø. Naturen inviterer barn til å undre seg over ulike fenomener de finner. De kan utforske og eksperimentere med ulike redskaper, utstyr og teknologi i møtet med disse fenomenene (Kunnskapsdepartementet, 2017). Man kommer tett på småkryp og planteliv gjennom å studere dette i et digitalt mikroskop, og sammen med et nettbrett eller en telefon får barna se hvordan livet i naturen utspiller seg i sanntid. Inspeksjonskamera eller en drone gir uante muligheter til å få se steder som er lite tilgjengelige for nysgjerrige barns undersøkelser. Ved å kombinere ansattes kunnskaper om naturen og omgivelsene i nærmiljøet og ved å bruke digitale verktøyer, kan barna utvide sin kjennskap til naturen, bærekraftig utvikling og få økt forståelse for hvordan de kan ta vare på naturen på en respektfull og skånsom måte (Kunnskapsdepartementet, 2017), samtidig som barn og voksne engasjerer seg i undrende og utforskende samtaler med hverandre.

Et GoPro-kamera hvor det er mulig å gjøre filmopptak, kan gi kunnskap om og innsikt i barns opplevelser og hverdag. Å se filmen sammen med barnet i

etterkant gir et grunnlag for samtaler knyttet til hva barnet så, gjorde, lekte og opplevde underveis. For noen barn er det lettere å fortelle om egne erfaringer og opplevelser når de ser en film om hva de faktisk gjorde. Det er også lettere å huske på hva som skjedde underveis. Det kan bidra til at barn forteller og bruker språket mer, samtidig som det gir personalet muligheter til å stille relevante spørsmål til barnets opplevelser. Personalet kan hjelpe til med å drive barnas fortellinger fremover ved bruk av bekreftende, oppklarende og reflekterende spørsmål. Når barn får erfaringer og øvelse i å fortelle, styrkes fortellerkompetansen. Etter hvert vil barna mestre å fortelle mer selv, og med mindre støtte (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Referanser

Bølgan, N. B. (2018). *Digital praksis i barnehagen. Nysgjerrig, eksperimentell og skapende*. Bergen: Fagbokforlaget.

Eide, B. J. & Winger, N. (2006). Dilemmaer ved barns medvirkning I *Temahefte om barns medvirkning*. (ss. 28-50). Kunnskapsdepartementet.

Eik, L. T. (2016). *Barnehagelæreres profesjonslæring*. Bergen: Fagbokforlaget.

Gjems, L. (2016). *Barnehagens arbeid med tidlig litterasitet. På barns vilkår*. Bergen: Fagbokforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2017). *Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*.

Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/>

[stottemateriell-til-rammeplanen/sprak-i-barnehagen--mye-mer-enn-bare-prat/](https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/sprak-i-barnehagen--mye-mer-enn-bare-prat/)

Utdanningsdirektoratet (2017). *Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat*. Hentet fra:

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/sprak-i-barnehagen--mye-mer-enn-bare-prat/>